

צ'בזטי מזהר"ן

קמא

דף קד.

עם

ביאור חברותא
ללימוד בעיון

תורה קמה

אמר שהמתמיד בלימוד ספרו יהיה נעשה איש כשר באמת
ובעל מה גדול כי יש בה עמקות נוראה שאין בשום ספר
(ה"מ שמו שמה)

מאמר האוחז תאוותו ממחלוקת יכול לדור בשני עולמות

מספה"ק ליקוטי מוהר"ן

זמן ומקום אמירת התורה

לא ידוע. רק ידוע שהיא לשון רבנו.

פתיחה

מי שאוחז תאוותו ממחלוקת זוכה שיאמרו דבר הלכה משמו, ואז הוא דר בשני עולמות ובאלו לא מת: (לק"ע מחלקת כז)

ליקוטי הלכות

ח"מ שלוחין הלכה ה אות יב – הצדיק מסתתר בכל פעם מהעולם מחמת קלקולם ונתרחק מהם הרבה עד שקשה להם לקבל וליגן מאורו הגדול כי אם על ידי יגיעות ובקשה וחפוש הרבה. וזה גם בחייו, מכל שכן אחר הסתלקות לעלא ולעלא, צריכין לחפש ולבקשו יותר ויותר לסלסל ולחפש בתורתו הקדושה ולילף בדרךיו ואורחותיו הקדושים, ולבקש ולהתחנן הרבה לפני ה' יתברך עד שיוצא דמעות הרבה עד שישפך לבו כמים לפני ה' עד שיזכה למצא ולהשיג פנימיות כונת תורתו הקדושה שזהו בחינת הצדיק בעצמו, כי עקר הצדיק הוא תורתו הקדושה ששם גנוז רוח הקדש שלו. וצריכין להאמין שבוודאי נמצא אחד או רבים שהם תלמידיו האמתיים שקבלו תורתו ודרךיו ועצותיו ורמזיו הקדושים שיכולים להחיות את הכל, כי אין דור יתום ובוודאי לא נסתלק הצדיק עד שהשאיר אחריו ברכה, שהם התלמידים האמתיים שלו, שהם בחינת החליפות שלו, (כמו שמבאר בהתורה כי מרחמים ינהגם בסימן ז' לקוטי תנינא, עין שם היטב), שפשהם מגלים תורתו הקדושה נחשב פאלו לא מת, כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה וכן"ל. וכמבאר שם בסימן ז' הנ"ל, שפשהם מגלים דעתו הקדושה הוא מתלבש בדבוריהם ונחשב פאלו הוא חי ממש, וכמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה על פסוק "אגורה באהלך עולמים", וכי אפשר לאדם לדור בשני עולמות! אלא כל תלמיד חכם שאומרים דבר הלכה בשמו, שפתינו דובבות בקבר וכו'. ... אבל צריכין לחפש ולבקש מאד מאד את זה התלמיד האמת שיקבל דעת רבו כראוי עד שיש בדבוריו בחינת רוח הקדש, בחינת רוח הקדש וכו' (כמבאר בהתורה תקענו הנ"ל) שעל ידי שמגלה באורי תורתו הקדושים של רבו זכרוננו לברכה נתברר המדמה של כל המקרבים, וכל אחד פני קרובו וכפי בקשתו וחפשו יותר מתברר אצלו המדמה יותר, שעל ידי זה מתברר ומתחזק יותר אמונת חודש העולם שזה עקר קיום העולם, שזהו בחינת ששה בסיון קבלת התורה שזהו העולם תלוי בו כנ"ל. וכל זמן שנמצאים אנשים כשרים שעוסקין בזה כנ"ל נקרא הצדיק, שהוא בחינת משה, חי'. ובעת שמתרשלים בזה נקרא אחרי מותו, חס ושלום, שעל זה נאמר, "כי ידעתי אחרי מותי וכו'". הינו בכל עת בכל דור שתתשלו בזה כנ"ל.

שיחות השייך לתורה זו

ובשביל זה טוב ללמוד פוסק עם באר הגולה² כדי להזכיר שם התנא או הפוסק שחידש זה הדין כדי לדבק רוחו ברוחו של זה הצדיק שחידש זה הדין וכנ"ל. חוספה זו כתב מוהר"ת בלוח ההשטות דפרי לרוספה אותה בתורה יב. ובתפא לא העתיקה, אבל הביאה בלקוטי עצות תלמוד תורה אות טו. ומתרלו הועתק הערה זו בתורה יב למטה.

שיח שרפי קודש – חלק ב טז – אמר: "לא איכפת לי שתדברו ותשיחו ממני, ושהשני יברך בכונה שיתפלל בכונה וכל זה יהיה בבחי. והלה לא ידע שזה בא מבחי". והיינו באומר שידברו וישחו בדרך עבודת ה' על פי דרכי רבנו ויעוררו את השני ולא יגלו לו שהדבורים הם מתורות רבנו, כשרואים שהלה לא יקבל הדברים שישמע מי אמרם, "מיר הארט נישט מען זאל רעדן פון מיר מען זאל שמועסן פון מיר, ער זאל בענטשן ערנסט, דאוונען ערנסט, ס'זאל זיין פון מיין כח און ער וועט נישט וויסן אז ס'איז פון מיין כח". והיה אומר על זה רבי ישראל טרהוויצער זכרוננו לברכה אף על פי שאמרו חכמינו זכרונם לברכה "כל האומר דבר בשם אומרו מביא גאלה לעולם" זה דוקא שגם בדבוריו מביא גאלה לעולם, מה שאין כן אם יאמר אוקם הדברים בשם אומרו לא יאבה השומע לשומעם, אזי אדרבא צריך להעלים את מקורם בדברי רבנו הנ"ל, וכזה יגאל את הדבורים.

עד כאן השיחות

קושיות

א. מי שאוחז תאוותו ממחלוקת בוודאי כאילו לא מת – צ"ע משמע שדווקא שמי שבא לפניו נסיון ואחו תאוותו ועמד בו, אבל מי שלא בא לידי נסיון לא. אולי אפ"ל שהרי לא כל אחד זוכה שילמדו את שמועותיו לאחר הסתלקותו אלא ת"ח ועיין תורה יב¹ שלתמידי חכמים יש נסיון גדול לחלוק על צדיקים.

¹ ל ניסן ער ה' אייר תשפ"ד

² צ"ע כי רוב באר הגולה הם שמות ספרים ולא מחברים וצ"ל שלפי הספר ידע המחבר ויאמר שמו בפיו. וצ"ע כי רוב הספרים שמביא הם כגון טור וש"ע שלא חדשו הדין אלא רק הכריעו כמו מי לפסוק, ועיין לעיל שיש בזה מחלוקת אם גם שפתי האומר בשם אמרו דובבות דעת החיד"א שכן עי"ש. אבל מרבינו משמע שלא וכמבאר בתורה קמה שאפילו כשמזכירו בכינוי לא מועיל. ולפ"ז צ"ע מה שאנו מזכירים מחברים על שם ספרם כגון החפץ חיים וחזו"א.

ב. מי שאוחז תאוותו ממחלוקת בוודאי כאילו לא מת – צ"ע הרי זה רק מי שחידש הלכות בחייו, ואזי כשלומדים אותן בשמו שפתותיו דובבות וכו' ראה עלים לתרופה גליין תקפג שופטים תשסז/1 דן בזה האם גם האומר שמועה בשם אומרה שפתותיו דובבות. ואם גם התומך בלומד תורה שפתותיו דובבות כשאומרים שמועותיו של הנתמך.

ג. היכן מצינו שמחלוקת נקראת תאוה? ומאיזה מדה נפולה היא נובעת? ומה הנאה וריווח יש לחולק? ראה לק"ה יין נסך ד' מאות טו/1 מוהרנ"ת מדבר כמה אותיות בגנות המחלוקת, ועי"ש לשונו – אָבֵל על ידי תְּאֹת הַנִּצְחֹן וְהַמְחֻלְקֵת מִתְגַּבֵּר הַקֶּץ פֶּל בְּשֵׁר שֶׁהוּא אוֹרֵב לְעֵין וְלִהְסִתְפֵּל רַק עַל הָרַע. משמע שיש תאוות מחלוקת והיא קשורה למדת הנצחון. ועי"ש שעי"ז מתגבר הקץ כל בשר (ראה תורה לח) שמהותו להסתכל רק על הרע בכל דבר. ממילא היא קשורה מאד גם ללשון הרע. שגם בלא שום ריווח/1, רואים בחוש שבני אדם שומעים לשון הרע על אדם, ויכולים לצאת נגדו ולהשתתף במלחמת חרמה לשם שמים/1, בלי לבדוק כראוי במה ומי מדובר, אע"פ שידוע ומפרסם גודל הסכנה שבלשה"ר ומחלוקת/1. מוכח שיש לזה תאוה גדולה, ואיזה הנאה/1. וממה שברך כלל הפוגם במומו פוגם,

1 ליקוטי עצות מחלוקת אות ז. מה שעל פי רב הלומדים חולקים על הצדיקים, זהו מחמת שלומדים תורה שבעל פה, דהינו גמרא ופוסקים וכו' בגאות גדול, ואזי נעשה להם מתורה שבעל פה לדבר על הצדיקים עתק בגאווה וכו'. אבל הצדיקי אמת מעלין ומתקנים כל דבוריהם הרעים וחוזרים ועושים מהם הלכות, ומעלין שעשועים גדולים לשם יתברך על ידי זה דיקא (עפי" תורה יב, א):

2 זה לשון המאמר שם – חכם שאמר שמועה בשם חכם אחר – נחלקו האחרונים אם הא דאמרו "כל תלמיד חכם שאומרים דבר שמועה מפי בעולם הזה שפתותיו דובבות בקבר" מוסב רק על בעל השמועה עצמו, או גם על זה שאמרה בשמו, דהיינו כשהדברים נאמרים בשם החכם שמסר את השמועה בשם בעל המחדש – האם גם הוא זוכה למעלה זו.

בספר 'לימודי ה'" להגאון רבי יהודא נגאר זצ"ל (מגדולי חכמי טוניס. לימוד עה) כחב בפשטות, שהדברים נאמרו רק על בעל השמועה עצמו, ולא על מי שמוסרה בשמו.

אבל, הגאון הרחיד"א כתב בכמה מקומות שלא כדבריו, בספרו ראש דוד' (פר' חקת) האריך בדקדוק לשון המאמר: "אמר רבי יוחנן משום רשב"י, כל תלמיד חכם שאומרים דבר שמועה מפי בעולם הזה שפתותיו דובבות בקבר", ויש להבין הא דנקט "כל תלמיד חכם", מה בא לרבות במה שאמר 'כל', והיה די לומר: 'תלמיד חכם שאומרים דבר שמועה מפי'; כן יש להבין הלשון "דבר שמועה מפי", ולא 'דבר הלכה משמו', אלא, בא להשמיענו "דלא זו בלבד אם שמועה זו נאה הוא היולדה והמחזיקה, וברעתו ורוח ביתו אמרה מסבא או על פי מדות שהתורה נדרשת, דודאי כשאומרים שמועה זו שפתותיו דובבות, אלא אף עם ת"ח זה משמיע שמועה שקבל מאחר, ואומרים אותה בשמו ובשם בעל המימרא, שפתותיו של זה שאמר השמועה משם אומרה דובבות – מלבד בעל המימרא עצמו. והוא שדקדק בלשונו ואמר 'שאומרים שמועה מפי', כלומר, ששמעו מפי ואף שאינה שלו, אלא אמרה בשם אומרה, שפתותיו דובבות ... ומה שאמר 'כל תלמיד חכם', ריבה דאפילו אם יזכירו במימרא אחת כמה חכמים, אחד משם אחר, ואחר משם אחר, עד בעל המימרא, כל אחד מהם שבאה השמועה מפי, הנה נגע זה על שפתיו שיהיו דובבות ...".

בספרו 'פני דוד' (פר' חקת אות ג) הביא בשם הפנים מאירות' (בהקדמה לספר שו"ת שלו ח"א), שפירש ברמז הכתוב (במדבר יט, יד) "זאת התורה אדם כי ימות באוהל" וגו', כי זאת מעלת התורה – זאת התורה, שגם כאשר נסתלק האדם לבית עולמו – כי ימות' – עדיין הוא נמצא 'באהל' – בבית המדרש, כי כשאומרים שמועה מפי שפתותיו דובבות בקבר, והוסיף הרחיד"א ברמז המשך הפסוק: 'כל הבא אל האהל', שבא לרבות כל מי שרק יבא אל האהל, הגם שאינו מחדש, רק אומר מפי אחרים, שהוא בבחינת 'בא אל האהל' לבד, גם הוא זוכה למעלה זו ושפתותיו דובבות.

(וראה עוד בהקדמת מהר"ם חאגיז לספר זבח השלמים' לזקנו מהר"ם גאלאנטי שהסיק כן, והאריך לבאר על פי זה סוגייתנו ביבמות: וע"ע ב'נחל יצחק' על חו"מ בהקדמה אות ט).

11 לק"ה יין נסך ד' טו – אין לך דבר שהבעל דבר יוכל להטעות את האדם ולהפך עברות למצוות כמו בענין מחלוקת, ששם מרקד הבעל דבר, כי בענין זה יכול בקל להתלבש עצמו במצוות ולהפך עוונות הגדולים בתורה למצוות גדולות, כי מסית את האדם על חברו שמיצה גדולה להרפו ולרדפו, כי הלא עשה כן וכך וכו' כמצוי ענין זה הרבה בעולם, כי זה ידוע שאין אדם שאין בו איזה חסרונות או איזה מדה רעה, אָבֵל אָנוּ מְצִיִּים לְבִלִי לְהִסְתַּפֵּל עַל הָרַע שֶׁבִישְׂרָאֵל כִּי אִם עַל הַטּוֹב וְלִדְוֹן אֶת כָּל אָדָם לְכַף זְכוּת כְּמוֹ שֶׁהִזְכִּירוּ רַבּוֹתֵינוּ וְזָכוּנוֹם לְבָרְכָה בְּכֵמָה מְקוּמוֹת, אָבֵל עַל-יְדֵי תְּאֹת הַנִּצְחֹן וְהַמְחֻלְקֵת מִתְגַּבֵּר הַקֶּץ פֶּל בְּשֵׁר שֶׁהוּא אוֹרֵב לְעֵין וְלִהְסִתְפֵּל רַק עַל הָרַע, לְחַפֵּשׂ וְלַחְקֹר וְלִמְצֹא אִיזָה רַע בְּכָל אֶחָד וּבִפְרֵט בְּהַפְשָׁרִים הַחֲפָצִים בְּאֵמַת לְאִמְתוֹ שֶׁעֲלֵיהֶם מְגַרָה בְּיוֹתֵר אֶת הַחֻלְקִים לְעֵין בְּהֶם בְּעֵין רְעָה, לְמִצָּא בְּהֶם חֲסִרוֹנוֹת הַרְבֵּה וּלְבָדוֹת עֲלֵיהֶם שְׂקָרִים וְכוּבִים בְּלִי שְׁעוֹר עַד שֶׁנַּעֲשֶׂה אֶצְלָם שְׂפִיכוֹת דְּמִים לְמִצְוָה גְדוֹלָה עַד שֶׁמִּתְרִין דְּמָם, וְשׁוֹפְכִים דְּמָם כְּמִים בְּבִיזוֹנוֹת וְחֲרָפוֹת וּבִשְׁוֹת הַרְבֵּה וּמְלִבְיָנִים פְּנִיָהם בְּרָבִים עַד שֶׁמִּתְרִין דְּמָם מִמֶּשׁ. וְכֵן זֶה נִמְשָׁךְ עַל-יְדֵי הַנִּלְ, עַל-יְדֵי שֶׁנַּצְטִיר אֶצְלָם הָאוֹר לְהַפֵּךְ, עַל-יְדֵי קְלָקוּל כְּלֵיהֶם כְּנִל. וְזֶה שֶׁצּוֹעֵק הַנְּבִיא בְּכֵמָה מְקוּמוֹת עַל הָרוּעִים וְהַמְנַהֲיָגִים שֶׁאֵינָם מְנַהֲיָגִים הַדּוֹר בְּרָחִמִים כְּרָאוּי, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (זְכַרְיָה י, ג), "עַל הָרוּעִים הָרָה אֲפִי וְכוּ", וְכַתִּיב (ישעיה ג), "יִי בְּמוֹשֶׁפֶט יְבוֹא עִם זִקְנֵי עַמּוֹ וְשָׁרְיוֹ... מִה לְכֶם תִּדְרָאוּ עַמִּי וּפְנֵי עַנְיִים תִּטְחָנוּ". וְכַתִּיב, (זְכַרְיָה יא), "הוֹי רַעֵי הָאֵלִיל... הָרַב עַל זְרוּעוֹ וְעַל עֵין יַמִּינוֹ, זָרְעוּ בְּבוֹשׁ תִּיבֵשׂ וְכוּ" וְכֵן הָרַב מֵאֵד, כִּי עָקֵר הַקְּלָקוּל הַנִּל עַל-יְדֵי הָרוּעִים כְּנִל:

12 כמבואר בערכין דף טו: אמר ריש לקיש מאי דכתיב זאת תהיה תורת המצורע זאת תהיה תורתו של מוציא שם רע ואמר ריש לקיש מאי דכתיב אם ישוך הנחש בלא לחש ואין יתרון לבעל הלשון לעתיד לבא מתקבצות כל החיות ובאות אצל נחש ואומרות ארי דורס ואוכל זאב טורף ואוכל אתה מה הנאה יש לך אומר להם וכי מה יתרון לבעל הלשון.

13 ראה לק"ה הנ"ל יין נסך ד' אות טז – וביותר ויותר צריך לזהר בענין מחלוקת, שעל כל פנים לא יחזיק במחלוקת ולא יטעה את עצמו, שצריך לקיים גם מצוות שפיכות דמים, לרדף אחר אחר מישראל, מפל שפן אחר פשרי הדור ולא ישמע לדברי המסיתים ומדיחים אפלו אם דבריהם נמשכים מאיזה מנהיגים הנ"ל, כי די לו בתרי"ג מצוות שקבלנו ממשנה רבנו, עליו השלום, ואל יוסיף לעצמו מצוות פאלו. שכלם נמשכים מבחינת ציור האור להפך שהוא בחינת לא זכה וכו', כנזכר לעיל:

14 ראה באגרת המוסר המפורסמת שלח הרמב"ם לבנו – אל תשקצו את נפשותיכם במחלוקת המכילה הגוף והנפש והממון ומה נשאר עוד. ראיתי לבנים השחירו, ופחות נפחתו, ומשפחות נספחו, ושרים הוסרו מגדולתם, ועירות גדולות נתערערו, וקבוצים נפרדו, וחסידים נפסדו, ואנשי אמונה אבדו, ונכבדים נקלו ונתבזו בסבת המחלוקת. נביאים נבאו, וחכמים חכמו, ופילוסופים חפשו, ויספו לספר רעת

משמע שכיון שמצא מין את מינו על כן ניעור. על כן צריך לבדוק היטב בעצמו/ו. וכנראה בהעלם הנאתו בכך שמשקוט בזה את נקיפות מצפוננו.

ד. צ"ע שרבנו מביא ראייה לבעל תאוות המחלוקת, ממחלוקת של תנאים צדיקים, שעשו לשם שמים (כמבואר בסוף תורה פ' תנינא) ובפרט רבי מאיר בעל הנס המפרסם בצדקותו/א¹, וסתם משנה כרבי מאיר, ובדרך כלל הלכה כסתם משנה, והיה חכם בדורו, עד שלא עמדו חבריו על דעתו, כמבואר בעירובין יג: – משמע שביסוד הדברים אין חילוק בין תאוה הבאה מעכירת הדמים לתאוה הבאה מיצה"ר של מלאך קדוש (ראה תורה עב)

ה. מי שאומרים דבר הלכה משמו וכו' – צ"ע האם רק דבר הלכה אבל חדוש באגדה לא? בירושלמי שקלים ב' ה' הגרסא כל ת"ח שאומרים הלכה בשמו, אבל ביבמות צו: הגרסא שאומרים שמועה בשמו. וראה עלים לתרופה גליון תקפג שופטים תשסו/ב² מחלוקת בזה. כי בגמרות הלשון הלכה או שמועה, אבל במדרש תנחומא אפשר ללמוד שהכוונה גם לאגדה וזה לשונו שם – יושבין ועוסקין תלמידי בתורה ובתלמוד ובהלכה ואגדות ואומרים תלמידי הלכות ושמועות משמו.

ו. מצינו שלא אמרו הלכה משמם כמו אחרים ויש אומרים – צ"ע אע"פ שלא אמרו בשמם ממש אבל אמרו הרבה הלכות בכינוי שלהם אחרים ויש אומרים, וכולם יודעים למי הכוונה. ומאי שנא מרש"י ורמב"ם וכו'. וצ"ל שהיה כבר ידוע ומפורסם אבל בזמן שקנסו אותם לא ידעו. וכנראה זכותם גרמה שאחרי כמה דורות שנתפרסמו בכינוי הזה וממילא נהפך כינוי המיוחד להם וגם השמועות שאמרו בשם אחרים כאילו נאמר בשמו ושל יש אומרים כאילו נאמרו בשם ר"ג (ראה בסוף התורה צד לדחות). ועיין מהרש"א בהוריות שם שכתב טעם שלא קראו להם בלשון יחיד אחר ויש אומר, כי לשון זה משמע שידוע מי הוא בעל השמועה רק לא אומרים ממילא היו התלמידים חוקרים לדעת מי הוא בעל השמועה כדי להביא גאולה לעולם ע"י שאומרים דבר בשם אמרו.

ז. צ"ע מצינו גדולי עולם שלא כתבו שמם על חידושיהם היתכן שויתרו על הזכות לגור בשני עולמות? בשלמא בחייהן מסתמא חששו מכבוד אבל אחרי הסתלקותם מדוע לא ציוו לרשום את שמם? ראה חיד"א

המחלקת, ולא הגיעו לתכליתה. לכן שנאו אותו ונוסו מפניו, והתרחקו מכל אהביו וגואליו ורעיו. וגם אל כל שאר בשרכם אוהב מדינים התנכרו ורחקו קרבתם פן תספו בכל חטאתם. עד כאן לשונו.

ט שעל כן אין דור שהיא דלגה עליו, ראה עוללות אפרים לבעל הכלי יקר וחלק ד' פירוש אגדות ריב"ח מאמר יג) שהסוחר הראה לרב"ח שבני קרח לא מתו עדיין, כי בכל דור ודור נמצאו אנשים כמותם שהם אנשי מחלוקת ואנשי קנאה, ורודפים אחר הכבוד, וזהו שהראה לו 'תרי בועי' כי שני מידות אלו הקנאה והכבוד בוקעים בקיעות בעם ה', וגורם תמיד שיהיו מחולקים ופרודים, ואינם באגודה אחת. ואפילו השלמים שבנו נכשלים בשני מידות אלו, וזהו שהראה לו 'קוטרא דנפקא מבינייהו' והוא אש המחלוקת וענן הפורענות. 'שקל גבבא דעמרא וכו', רמז שאפילו השלם שבינינו הנמשל לצמר נקי מכל חטא, 'ומשווי במיא' מלחלוחית מי התורה והמצוה, וכשהוא נכנס בשני בקיעים אלו הוא נכווה ונחרך. כי כולם נכשלים באש המחלוקת.

¹ ראה אוצר חיים (לקמרגא רב בעל היכל הברכה) פרשת קדושים (ואת הברכה עמי שלב) – שמעתי ממורי (תלדות יעקב יוסף) איזה חכם הלומד מכל אדם כשרואה חסרון וזולתו יודע שיש בו שמץ מנהו וזהו דרך הטוב לתלות החסרון בעצמו ושהוא פחות שבנבראים. אבל אם לא ירגיש חסרון בעצמו, ישנא גם את הטוב שברשע, כי באמת גם הטוב מלא סוגים. ולכן אחי אשכילך, שאם יארע לצדיק שנאה על אדם מישראל, אף לרשע, בלי שום צד אהבה וראיות טוב וזכות, ידע באמת שגם הוא עשה איזה צד רע שמץ מנהו, ולכן נתערב נפשו טוב ורע. ומזה שנתערב אצלו הלבבות, שונא את אחיו, כי צדיק המבורר הטוב מן הרע מדת צד הטוב, אינו רואה רק טוב על כל ישראל, אף על הרשעים, מלבד לרשע שאין בו צד טוב כלל, וזהו מעוט דמיעוט. ועל זה בקש דוד "מכל פשעי הצילני חרפת נבל וכו'", כידוע ממרן אלקי הבעש"ט. ומזה עצה היעוצה "הוכח תוכיח" הוכח אתה את עצמך, שלא תהיה מעורב בעצמך, ואז בודאי יהיה לך אהבה על כל ישראל אף לרשע...

² כמבואר בגמרא שרק בהזכרת שמו אפשר להנצל בנס מסכנה. וראה דף על הדף סוטה דף מב: על מחז"ל "דאגה בלב איש ישחנה וכו' וכו"א ישחנה לאחרים" איתא בשם א' הצדיקים: "ישחנה לאחרים", מאן אחרים רבי מאיר (הוריות יג:), שבעת צרה ודאגה, ינדור נדבה לשם רבי מאיר בעל הנס, ואז ינצל ממצוקתו.

³ זה לשון המאמר שם – היפה מראה' (על הירושלמי ברכות ב, ב) ביאר המחלוקת הנ"ל – "בר נזירא אמר בהדין דשתי קונדיטון, רבי יצחק אמר כהדין דשתי חמר עתיק אע"ג דשתי ליה טעמא בפומיה" – כי היות וחידושי שמועות יתכן "להיות אם בדברי הלכה ודין, ואם בעיין ופלפול, ואם בעיני אגדה, ולכן המשילה האחד ל'קונדיטון' – המעורב מיין ופלפלין ודבש – דדברי הלכה למעשה כיון, והפלפול כפלפלים החריפים, והדבש כאגדה המושכת לבו של אדם; והאחד המשילה ליון, לפי שעיקר השמועות מה שיהיה בהן הלכה למעשה".

בספר 'נחל יצחק' (בפתח השער אותיות ט-י. ועי"ש מה שהאריך לפ"ז) הבין מדבריו שנחלקו האם מעלה זו ישנו גם בדברי עיין ופלפול ודברי אגדה, או שלא נאמרה כי אם בדברים הנוגעים למעשה. (ואמנם כן מדוקדק מלשון הירושלמי בברכות ובשקלים (שם) ובבבלי (סנהדרין צ.)), דנקט לענין מעלה זו "דבר הלכה", משמע שבדבר הלכה בלבד ישנה מעלה זו.

אכן, במדרש תנחומא (תשא ג) מפורש יוצא שמעלה זו נאמרה על כל סוגי השמועות, וז"ל המדרש: "פתח רבי תנחומא בר אבא 'מתוקה שנת העובד עם מעט אם הרבה יאכל והשבע לעשיר איננו מניח לו לישון' (קהלת ה, יא) ... בעשירי תורה אני מדבר, ולא בעשירי ממון, כיצד היה אדם גדול ועשיר בתורה, למד תלמידים הרבה ורביץ תורה ברבים ושבע מן התורה, אע"פ שהוא מת אין התלמידים שהעמיר מניחין לו לישון, אלא יושבין ועוסקין תלמידי בתורה ובתלמוד ובהלכה ואגדות, ואומרים תלמידי הלכות ושמועות משמו, ומזכירין שמו בכל שעה ואין מניחין אותו לישון בקבר. וכן אמר רשב"ל אמר ר' עקיבא וכן אמר רשב"י אין תלמידי מניחין אותו לישון בקבר שנא' 'דובב שפתי ישנים, הוי והשבע לעשיר איננו מניח לו לישון' ...".

בשם הגדולים²⁷, מביא דעת שו"ת פנים מאירות²⁸ והיערות דבש²⁹ מעלת מי שלא כותב שמו על חדושו דלא מפסיד בזה שיהיו שפתותיו דובבות בקבר. והחיד"א חולק שכן צריך לכתוב שמו, אבל משמע שמודה לעצם העניין שגם בלא הזכרת שמו שפתותיו דובבות בקבר.

ח. צ"ע מצינו גדולי עולם שכתבו שמם בגמטריא או בשם כינוי ששום אדם לא ידע לפענח, (ראה שו"ת תורה לישמה שחתם יחזקאל כהלי)³⁰ נמצא רק ה' ית' יודע, ואם זה מספיק מדוע לא מועיל כשלא רושם את שמו כלל?

ט. מדוע צריך ללמוד את השמועה שחידש החכם בשמו דווקא, מי הוא זה שצריך לדעת את שמו של בעל השמועה כדי שיהיו שפתי הנפטר דובבות בקבר? האם הלומד, או הקב"ה, או רוחו של הנפטר? כי אם רוחו של הנפטר מדוע צריך לומר בשמו אפילו ברמז, הרי הנפטר מכיר את השמועות שחידש בחייו. וכל שכן שהקב"ה יודע. ואם הלומד צריך לדעת, צ"ע מדוע? ואמנם כנ"ל יש דעות שהקב"ה הוא שצריך לדעת ועל כן באמת לא צריך לומר דווקא בשמו. אבל רבנו כאן ובתורה יב מבאר שאם לא אומרים בשמו לא מועיל. וצ"ע אולי זה תלוי בביאור כיצד שפתי הנפטר דובבות ומרחשות. עיין בפנים מאמר בעלים לתרופה ג' ביאורים כיצד שפתי דובבות בקבר. לרש"י כפשוטו, וי"א שלא קשור לקבר אלא לנשמה למעלה. וי"א שקשור לנפש השורה בקבר ולא לגופו. וצ"ע.

י. בווהר פנחס דף רכ. וביאור הרמ"ק שם (צ"ע אם היא כדעה שניה הנ"ל או שיטה רביעית), שהרוח של מעלה יורדת אל הנפש השורה על שמועתו. ועי"ש שניצוץ נשמתו של הצדיק שחידש את השמועה יורד אל הלומד ונשיק ללומד. וכן מבואר בתורה יב. וצ"ע גם לביאור זה לא מובן מדוע צריך להזכיר את שמו של החכם שחידש הרי ניצוץ נשמתו יודע. ונראה שניצוץ נשמתו בג"ע עסוק בתענוגיו, ורק כששומע שאומרים את שמו מתעורר אל הנעשה בעולם הזה, וכששומע שלומדים את שמועותיו גם יורד אל הלומד, ובעיקר אם לומדים זאת במקום שהוא חידש את השמועה, ובפרט ביום פטירתו. ועי"ש לשון הרמ"ק והצדיק ירוץ שם דהא קימ"ל כי שפתותיו דובבות בקבר ונשמתו מתעוררת ורצה אל מקום חדושו ומוצא את אלה שעוררוהו. ונראה שכוונתו כדעה שניה הנ"ל ששפתותיו דובבות הכוונה לנשמתו של מעלה שיוצא ניצוץ לעולם הזה וכאילו חוזר לחיות ולקבל שכר נפשי ולזה מכנה

²⁷ עי"ש (שם הגדולים ספרים, מערכה ז' אות כו) שמאריך בזה. ואני מעתיק קיצור דבריו שהובאו בעלים לתרופה ג' ולין א' קסב בהר תשעט. **החיד"א שם מביא את דברי ה'פנים מאירות'**, ובתחלה החזיק בדבריו, וז"ל: "הראיה לזה, מסתם משנה וכל ההלכות הנאמרות במשניות וברייתות בסתם מבלי הזכיר שם אומרם, ואם איתא דלהיות שפתותיו דובבות – הדבר מוכרח שיזכירו שם אומרם, אמאי רבינו הקדוש ותלמידיו לא אמרו כל דבר בשם אומרם כדי שיהיו שפתותיו וכו', אלא מוכרח, דאף אם לא יזכירו שמות הבעלים מהחדושים ההם, לפניו נגלו תעלומות, והאומרם שפתותיו דובבות, ואין חושש רק דלא נקבלו, ואמטו להכי במשניות וברייתות דודאי מקבלים א"צ לזכור בשם אומרם, וזה היה דעת הרמב"ם לכתוב כל הלכות סתם ...".

עוד הביא מ'ספר חסידים' (סי' שסז): "חכמים הראשונים לא היו כותבים ספריהם בשמם, ולא היו מניחים לכתוב שמם על ספריהם, כגון מי שחיבר תורת כהנים מכילתא ברייתות ומדרשים ואגדות ותקוני עולם כגון מסכת סופרים, לא כתבו בספריהם אני פלוני בר פלוני כתבתי וחברתי זה הספר כדי שלא יהנה מהעולם הזה ויפגום שכרו בעולם הבא, או היו לו ממעטים בעוה"ז זרעו ושם טוב מזרעו כנגד הנאה שנהנה בעוה"ז שקבל הנאה על שמו". (ועי"ש הערת החיד"א ברית עולם)

בהמשך האריך החיד"א בענין וכתב: "ועתה אשר עינינו הרואות, שזמן הגאונים כל מחבר ספר כותב שמו עליו יש להחזיק במנהגם, ושגני התנאים ואמוראים שכתב בספר החסידים סי' שס"ז דיש מהם מי שנהג זה שלא להזכיר שמו דלפי עליונות המופלא היו נזהרים גם בזה הדקדוק וכונתם לשמם, אך זמן הגאונים עד עתה לא מצינו מי שנהג בזה, וכמעט מי שרוצה לנהוג כך בדור יתום יהיה רמות רוחא כי מורה שכבר הוא שלם ורצה לקיים גם זה הדקדוק ... ואע"ג דלבו לשמים וכונתו לטובה, איכא לזות שפתים שרוצה להראות חסידות יותר מכמה גאוני וגדולי עולם".

ומסיק עוד: "ולא אכחד, דאעיקרא דינא פירכא ... עתה אני רואה דאפשר דצריך להזכיר השם להיות שפתותיו דובבות, ואין אני אומר בתנאים ואמוראים וקדישי עליונים מהפוסקים, רק יתכן כי אין אדם צדיק בארץ וכו' ויש קטרוג שלא יזכה להיות 'שפתותיו דובבות', והקב"ה מלך המשפט, ועל ידי שבעוה"ז מזכירים שמו בתורה, ואומרים דין או חדוש משמו מתעוררים הרחמים ויגדל כח המליצים טובה עליו ושפתותיו דובבות ... דכשאיזה צדיק בדורו יאמר שמועה משמו, אהני לבטל הקטרוג ושפתותיו דובבות".

²⁸ **שו"ת פנים מאירות** (לרבי מאיר אשכנזי בהקדמת ספרו) למסקנא מסיק ה'פנים מאירות' שענין "שפתותיו דובבות בקבר" מתקיים גם ללא ידיעת שם בעל המאמר, כי קמי שמיא גליא מי ילד ומי חידש מאמר זה, "והגע בעצמך, וכי בשביל שהאומר אינו מזכיר בשם מי – יקפח הקב"ה שכרו הראוי לו, ולא יהיו שפתותיו דובבות, וכמו זר נחשב דבר זה". ומה שהקפידו האמוראים – ר"י (ביבמות צו:) ור"ש (בבכורות לא:) שיאמרו מאמרם בשמם, היינו, כי חששו שאם לא יאמר המאמר בשם אומרם לא יתקבל בבית המדרש, ולא יקבעו הלכה על פיו, ומתוך כך ישתקע המאמר ולא יאמרוהו כלל, וממילא אם ישתכח המאמר כבר לא יזכו ל"שפתותיו דובבות בקבר" ולפי זה מסיק: "גדולי המחברים שהעלימו שמם דשפיר עבדי, וכל לבבות דורש את ה', אם מרוב ענוה עשו כן – דשפיר עבדי, כיון דדבריהם נכתבים בעט ברזל ונתפשטו חיבוריהם בישראל וכל אימתי שילמדו מתוך ספריהם יהיו שפתותיהם דובבות בקבר, וקמי שמיא גליא, וה' לא יקפח שכרם ...".

²⁹ **ה'יערות דבש'** (ח"א דרוש טו) כתב: "... דודאי תלמיד חכם שאמר חידוש דבר הלכה ואומרים בבית המדרש תורתו בפייה, ראוי שיהיו שפתותיו דובבות, אבל הוא השכר המגיע לו מהקב"ה ולא מבני אדם וקמי שמיא גליא ממי יצאו דברים כאלה, א"כ מה נפק"מ אם אומרים בשמו אם לאו, הלא ה' יודע שממנו יצאו וממנו נבעו, והוא ישלם שכרו במושלם, ומאי נפק"מ בהזכרת שמו ... אבל הענין כך, אם אמר דבר הלכה שאין בו פקפוק וחשש מחלוקת, פשיטא שאין צריך הזכרת שמו, וממילא ה' יודע וקובע לו שכר, אבל בדבר שיש בו ערעור ומחלוקת ופנים לכאן ולכאן, ואם יהיה נאמר בשם גברא רבה, יקבע הלכה כמותו, ואם לאו לאו, כמאמרם (פסחים ק"ב) כשאתם אומרים דבר תלו באילן גדול. נמצא עיקר קביעות דברי תורה הוא מהזכרת שמו על הלכה, ולכך בעינן הזכרת שמו, ואז שפתותיו דובבות בקבר, כי על ידי כך נקבעת הלכה".

³⁰ **היום יודע** שהכוונה לבעל הבן איש חי אבל מסתמא כוונתו היתה שלא ידעו.

זו. שלמה המלך אומר במשלי שם רשעים ירקב. הרי שלא רק מחלוקת היא סיבה שלא יזכירו שמו אלא כל רשע. וצ"ע אחר נאמרו שמועותיו ששמע רבי מאיר ממנו, ואע"פ שנזכר בשם אחר, אבל כיון שכולם יודעים שהכוונה אליו, מאי שנא מכל כינוי וכמו מאיר ונהורי, או רש"י ורמב"ם.

יח. אחרים ויש אומרים – רבנו מביא דוגמא לבעלי מחלוקת את רבי מאיר ורבי נתן שהיו צדיקים. אמנם הם משמע שאם היו אומרים שמועותיהם בשמם היו שפתותם דובבות בקבר, אבל צ"ע מה דינן של בעלי מחלוקת רשעים, האם כיון שהיו חכמים בעלי שמועות יזכו לחיות בשני עולמים. עיין עלים לתרופה גליון תקפג שופטים תשס"ז¹³ מביא את דברי הקרבן העדה על ירושלמי הנ"ל שמבאר שבוז נחלקו התנאים בירושלמי שדימו זאת לייך קונדיטון או לייך יישן וראה שם שהחיד"א נוטה לומר שגם ת"ח שאינו הגון שפתותיו דובבות בקבר.

יט. מי שלא אוהו תאוותו ממחלוקת לא חי בשני עולמות – עיין לקוטי עצות מחלוקת אות ו. הרשעים והחולקים על הצדיקים, הם בחייהם קרויים מתים, כי אין להם רוח חיים דקדושה, שנמשך רק על ידי צדיקי אמת (עפ"י תורה ח'): צ"ע מבואר שאפילו בעולם אחד הוא לא חי ולא רק בשני עולמות.

הקדמה

רבנו הר"ף לדבר על מחלוקת, בגנותה ובשבחה. ובתורה שלנו מחדש הפסד מחדש שגורמת המחלוקת. ומבאר שע"י שאדם חולק על חברו, אזי כשלומדים את שמועותיו לא אומרים אותן משמו. ולא זוכה שתהיה שפתיו דובבות בקבר. וכמו שמצינו ברבי מאיר ורבי נתן שכיון שחלקו על רבן גמליאל, קנסו אותם שלא נאמרו שמועותיהן מכאן והלאה בשמם.

הנושא מרכזי כאן הוא עניין המבואר בגמרא בכמה מקומות שאע"פ שגם בעולם הבא עוסקים בתורה אבל הלימוד רק בבחי' קבלת שכר ולא מוסיף כלים להשגות, שזה שייך רק בעולם הזה/בחי'.

ב. והתוספות עצמם תירצו וכן הריטב"א ובאר שבע שרק את ההלכות שאמרו רבי מאיר ורבי נתן מאותו היום ואילך קבעו בשם 'אחרים' ויש אומרים, אבל ההלכות שאמרו לפני אותו היום אמרו בשמם. ובמקום שנחלק רבי מאיר עם אחרים צריך לומר שמתחילה כשעדיין קראו לו רבי מאיר היה סובר כך, ולאחר מכן כשכבר קבעו את שמו אחרים חזר בו ועל דרך זה גם רבי נתן ויש אומרים.

ג. והתוספות בברכות (ע"ד"ה אחרים) כתבו שבכל מקום שנזכר שם 'אחרים' שחולק על רבי מאיר, אין הכוונה לרבי מאיר. וכן כל מקום שנזכר 'יש אומרים' שחולק על רבי נתן, אין הכוונה על רבי נתן אלא על אחר.

ועוד כתבו התוספות (ב"ב צג: ד"ה מאן) שיש מקומות שאמרו 'יש אומרים' והיתה קבלה ביד חכמי הגמרא שאין הכוונה על רבי נתן אלא לאחר, וכמו שאמרו בבבא בתרא (שם) 'מאן יש אומרים רבן שמעון בן גמליאל', ועוד אמרו (ב"ב לו:)' מאן יש אומרים וכו' רב אחא. ועיין גם ביזמא (נא): שאמרו מאן יש אומרים אמר רב חסדא רבי יוסי היא וכו'. אמנם הריטב"א (שם ד"ה מאן) מבאר שבאמת רבי נתן אמרה, וכוונת רב חסדא שהוא סובר כשיטת רבי יוסי.

יד. תלמיד חכם שאינו הגון – האם זוכה למעלה זו: הרחיד"א בפני דוד (שם) הביא את דברי 'קרבן העדה' שמפרש הא דמובא מאמר זה בירושלמי (ברכות ב, ב; שקלים ב, ה) בזה"ל: "שמעון בן נזירא בשם ר' יצחק אמר, כל ת"ח שאומרים דבר הלכה מפיו בעוה"ז שפתיו רוחשות עמו בקבר, שנאמר (שיה"ש ז, י) 'זחך כיון הטוב הולך לדודי למישרים דובב שפתי ישנים', מה כומר של ענבים זה, כיון שמניח אדם אצבעו עליו מיד דובב, אף שפתותיהם של צדיקים כיון שאומרים דבר הלכה מפיהם של צדיקים שפתותיהן מרחשות עמהן בקבר ...". ובהמשך איתא: "בר נזירא אמר כהדין דשתי קונדיטון (כמו זה ששונה קונדיטון), רבי יצחק אמר כהדין דשתי חמר עתיק אע"ג דשתי ליה טעמא בפומיה (כמו זה ששונה יין עתיק, אע"ג ששתהו נשאר טעמו בפיו)", ומבאר קרבן העדה (שקלים שם) ש'קונדיטון' הוא כוס של דבש עם יין ופלפלין, ואילו 'חמר עתיק' הוא יין ישן לבד ללא תוספות ותערובות, ונחלקו האמוראים בירושלמי, האומר שנחשב כשונה קונדיטון סובר שמעלה זו לא נאמרה כי אם למי שעשה גם מעשים טובים בעוה"ז, כמו שיש בקונדיטון עוד תוספות של בשמים טובים, ואילו אמירת דבר תורה לבד אין מועילה לכך, ואילו האומר שהוא כשונה 'חמר עתיק', סובר שאמירת דבר הלכה לבד מועילה לזה, גם כשאין לו מעשים טובים.

הרחיד"א נוטה להכריע שגם ת"ח שאינו הגון זוכה למעלה זו, ומוכיח כן מהא דמצינו (סנהדרין קה): לגבי דואג – שהיה רשע, בעל לשון הרע והרג כמה כהנים – שאמר הקב"ה לדוד המלך 'לימרו שמעתא בי מדרשא משמיה', ולא הסכים דוד המלך לכך. עב"פ מוכח שגם מי שאין לו מעשים טובים יש לו מעלה ויתרון כשאומרים דבר תורה משמו. ומוסיף לפי זה על ביאורו הנ"ל ולפי פ' הפנים מאירות עה"פ: "זאת התורה אדם כי ימות באהל כל הבא אל האהל וכל אשר באהל" וגו', שעל כך בא הכתוב לרבות "וכל אשר באהל", רצ"ל, שכל מי שיהיה באהל יזכה למעלה זו, גם מי שאין לו מעשים טובים.

ואמנם גם המהר"ם חאגיז (שם) הכריע כצד זה, וכתב שכן מדויק מלשון המימרא "כל ת"ח שאומרים דבר שמועה מפיו בעוה"ז שפתותיו דובבות בקבר", כל לאתויי מאי, אלא, שבא לרבות אפילו ת"ח שאינו הגון.

כה. עיין בני יששכר מאמרי חודש כסלו – טבת מאמר ב – אור תורה אות נ' – בנבואת זכריה (ג ז) בהפטרות שבת חנוכה, נאמר הנבואה ליהושע בן יהוצדק ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה, הנה פירשו בזה המלאך נקרא עומד, שעומד תמיד במדרגה אחת, מה שאין כן הצדיק כל מה שמוסיף אומץ בתורה ועבודה ומצות הולך ממדרגה למדרגה נקרא מהלך, ופירשו בזה הפסוק הנ"ל שהבטיחו ליהושע בן יהוצדק שיהיה מהלך בין העומדים הם המלאכים, אבל אע"פ"כ יקשה מהו הלשון ונתתי לך מהלכים, הוה ליה למימר ותהיה מהלך בין וכו', אבל אומרו ונתתי לך מהלכים משמע מהלכים אחרים וזולתו.

והנראה לפרש עפ"י מה שאמרו בגמרא ויבמות צו בן שהקפיד ר' יוחנן על תלמידו ר' אלעזר שלא אמר שמועה מפיו, והקשה שם מאי (טעמא קפיד) כולי האי, ותירצו דעל דבר זה ביקש דוד גם כן אגורה באהלך עולמים (תהלים סא ה) בשתי עולמות, דכשיאמרו שמועה מפיו שפתותיו דובבות בקבר כדכתיב (שה"ש ז י) דובב שפתי ישנים, עיין שם בגמ', והנה מהראוי לדעת מהו הנאה להנפטר אשר שפתותיו דובבות (הגם שאמרו שם בגמ' ככומר של ענבים, אינו מוכן, עיין שם ברש"י ובתוספות).

והנראה דהנה כתיב היום לעשותם (דברים ז יא), ודרשו בו היום לעשותם ולמחר לקבל שכרם (ע"ז ג), ממילא כל מה שהאדם מרבה ללמוד תורה בעולם הזה אזי יתרבה שכרו לעולם הבא בגן עדן, ובצאתו מן העולם הזה הנה יתן למיתן שכר כפי רבות תורתו, אבל אין

"אגורה באהלך עולמים" דהיינו שביקש לגור בעוה"ז גם אחרי הסתלקותו לעוה"ב. שגם אחרי הסתלקותו יזכה ללימוד תורה של עוה"ז המוסיף כלים ולבושים להשגות עוה"ב. ומבואר בגמרא שמי שמחדש בתורה בחייו אזי כשלומדים בשמו בעוה"ז את השמועות שחידש, אזי שפתי דובבות ורוחשות בקבר, דהיינו נחשב לו כאילו הוא לומד תורה בעוה"ז. הביאור בזה עיין בפנים.

תורה זו היא לשון רבנו. ודקדוק הלשון קשה להבינו, כי מדבר ממי שאוחז תאוותו ממחלוקת הוא הזוכה לחיות בשני עולמים. וקשה דלכאורה גם מי שלא בא לידו ניסיון המחלוקת, יכול לזכות לזה. ואולי כיון שמדובר בתלמיד חכם שמחדש בתורה, וכבר אמר רבינו (ראה תורה יב ותורה כח ותורה נד) שבהם בעיקר מתגבר היצירה לחלוק על צדיקים, על כן נקט רבנו לשון "האוחז תאוותו ממחלוקת" כי באמת שכיח מאד שבא לידם ניסיון של מחלוקת על צדיק.

עוד קשה שאומר בפשטות שהאוחז תאוותו ממחלוקת לא אומרים שמועותיו בשמו, ולא מובן כיצד זה מתקיים, כי אמנם מביא ראייה מרבי מאיר ורבי נתן, אבל דבר זה לא שכיח שהנשיא יעניש חכם ויגזור שלא יאמרו שמועותיו בשמו, ותורה זו נאמרה לכל הדורות, על כן נראה כוונתו, שהוא עונש משמים, ואולי כוונת רבנו שבעל מחלוקת, גורמים משמים שאפילו כשלומדים שמועותיו נשכח שמו עליהן, ולא אומרים אותן בשמו.

עד כאן ההקדמה

✳

תורה קמה וי"ן

אין אדם מת וחצי תאוותו בידו וכו', מימרא זו היא לשון המדרש בקהלת רבה (א' לב) המדבר בתאוות ממון, ורבנו דורש לענין האוחז תאוות מחלוקת בידו, כי חצי זה רמו לבחי' מחלוקת, כתרגומו של הפסוק בברכת יעקב אבינו ליוסף לפני הסתלקותו (בראש' מט/כ"ו) **ורבו בעלי חיצים** תרגם אונקלוס **בעלי פלגותא** צ"ל פלוגתא [ט"ז/ל]. יעקב אבינו מזכיר שם בברכתו את מחלוקת האחים על יוסף הצדיק

לו עוד קווי שיתרבה שכרו יותר (הגם שבעולם הבא בגן עדן גם כן הנשמות לומדים תורה ומחדשים רזין דאורייתא, אין בזה תוספת שכר, והתורה שלומדים בגן עדן בלא גוף של עולם העשייה הנה אדרבא זה הוא שכר הרוחני של הנשמות ועי' תיקו"ז קא:), זוכים לחיות בנועם י"י זיו השכינה בהשגת רזין דאורייתא, ואין על ידי לימוד זה תוספת שכר בכל פעם, רק מה שלומד האדם בהיותו בגוף ניתוסף שכרו בכל פעם), ועל כן כל ימי חיי האדם בעולם הזה נקרא מהלך, מה שאין כן בצאתו מן העולם הזה נשאר עומד, שאין לו עוד קווי שיתעלה במדרגה בכל פעם ויתוסף שכרו, רק כפי הנפסק עליו בעת צאתו בזה המעמד נשאר עומד.

והנה בגמרא [שבת נח:] אמרו על הזוג והעינבל (הוא פעמון שמקשקש ומשמיע קול) שהוא טמא היינו מקבל טומאה, ואפקא לה מן כל דבר אשר יבא באש [במדבר לא כג] אפילו דיבור יבא באש, רצ"ל אפילו כלי שאינו ראוי להשתמש רק לדיבור היינו שמשמיע קול, מיקרי כלי, ואמרו כשניטל הפנימי המקשקש החיצון טמא עדיין דעדיין כלי הוא, ואמרו בגמרא למאי חזי, ואמרו שם [נט א] (הוא ג"כ אליבא דר' יוחנן) לפי המסקנא שכן ראוי להקישו על גבי כלי חרס עדיין שם ברש"י, ומיקרי עושה מעין מלאכתו הראשונה, הגם שעושה מלאכתו על ידי דבר אחר מיקרי עושה מעין מלאכתו ושם כלי עליו, נמצא בנידון דידן, הגוף כל מה שמדבר בתורה בעולם הזה ע"י הנשמה הפנימית אשר בתוכו מוסיף אומץ בכל פעם, אבל כשניטל הפנימית שוב אינו ראוי לדיבור, והנה כשתלמידיו אומרים שמועות מפיו הנה שפתותיו דובבות ומיקרי עושה מעין מלאכתו הראשונה על ידי דבר אחר וכלי מיקרי, נמצא מיקרי בכל פעם שהגוף לומד ממש בדיבור בעולם הזה וניתוסף לו בכל פעם שכרו בעולם הבא ויתעלה בכל פעם ונשמתו בגן עדן, וזה הוא שנתחבט עליו דוד המלך ע"ה, אגורה באהלך עולמים, שיאמרו שמועות מפיו, (ולזה הקפיד מאד ר' יוחנן על שלא אמרו שמועות מפיו), וזה שהבטיח ליהושע בן יהוצדק ונתתי לך מהלכים (בעולם הבא היינו תלמידיך בעולם הזה שעדיין הם מהלכים נתתי אותם לך היינו גם אתה מהלך על ידם כשתהיה) בין העומדים האלה (אעפ"כ כשיאמרו תלמידיך המהלכים שמועות מפך תהיה גם אתה מהלך ונסוע ממדרגה למדרגה) הבן הדבר.

¹² לשון רבינו ז"ל לא ידוע מתי והיכן נאמרה

¹³ **בראשית פרק מט (כב) בן פרת יוסף בן פרת עלי עין בנות צעדה עלי שור:** (כג) **וימררהו ורבו וישטמהו בעלי חיצים:**

רש"י – בעלי חיצים – שלשונם כחץ. ותרגומו מרי פלוגתא לשון ותהי המחצה אותן שהיו ראויים לחלוק עמו נחלה:

ספורנו (כג) וישטמהו בעלי חיצים. בעלי לה"ר כענין חץ שחוט לשונם מהם היה שר המשקים באמרו נער עברי עבד ומהם קצת עבדי פרעה שאמרו רז"ל (סוטה פרק אלו נאמרין) שאמרו למלך עבד שקנה אותו רבו בעשרים כסף ימשול עלינו:

רד"ק – (כג) וימררהו ורבו, אם דבר זה על (העבד) [העבר] אמר זה על פוטיפר ואשתו ועל אנשי ביתו, אבל לא על אחיו כי לא יתכן שדבר יעקב אבינו בגנות בניו בשעה שברכם, ואע"פ שדבר בגנות ראובן עשה כן לתת טעם למה נטלה ממנו בכורתו, וכן שמעון ולוי למה חלקם. וימררהו, מררו חייו שנתנהו במאסר יותר משנתיים ימים, ואמר במזמור ענו בכבל רגלו ברזל באה נפשו (תהלים קה, יח). ורבו, הורו בו חציהם, והוא מפעלי הכפל ובא לגזרת פעול בשקל רומו מעט (איוב כד, כד). וישטמהו בעלי חיצים, שטמהו חנם אותם בעלי חיצים שהלשינוהו אל אדוניו, והדברים הרעים כנה אותם בחצים כמו שאמר (תהלים קכ, ד) חצי גבור שנונים עם גחלי רתמים:

¹⁴ בחשכס- פלוגתא, ובחשך הנולד- פלגתא, וצ"ע כי לשון אונקלוס פלגתא. וכן נקט רבנו בתורה זה

¹⁵ עיין פ"ח כאן

ומכנה אותם בעלי חיצים, כי חיצים לשון מחצה דהיינו מחלוקת. וגם לשון חץ הנשלח מפיו של החולק, כמ"ש (ירמיה ט/כ^ז) חץ שחוט לשונם וכו'.

ומי שאוחז תאוותו ממחלוקת, בוודאי כאלו לא מת. כי אדם שנפטר, אזי כשלומדים שמועותיו בעוה"ז, שפתיו דובבות בקבר וכאלו הוא עדיין חי.

כמו שבקש דוד [לב^ז]/לב^ז) אגורה באהלך עולמים דהיינו שביקש לדור בשתי עולמות, עולם הזה ועולם הבא? והקשו בגמרא (ירושלמי שקלים פ"ב [לד^ו]/לה^ו) **וכי אפשר לדור בשני עולמות, אלא הכוונה שדוד המלך ביקש שיהיו אומרי' דבר הלכה/לו** שהוא חידוש משמו גם אחרי הסתלקותו [לח^ו]

ל פרפראות לחכמה – סימן קמ"ה אין אדם מת וכו' – זה בחינת מחלוקת כתרוממו ורבו בעלי חצים בעלי פלגותא ועיין גם בס' מ"ו מחאת כפים וכו' מביא שם גם כן וחי לשון מחלוקת וכו' בעלי חצים בעלי פלגותא וכן כאן פירש וחי מלשון חץ כמו (שמואל א ב) הנה החצי ממך והלאה וכו', ולכאורה נראה שפירש בעלי פלגותא מלשון פלגותא ומחלוקת הרגיל בדברי חז"ל, ועיין רש"י ז"ל שם שפירש בעלי פלגותא מלשון (במדבר ל"א) ותהי המחצה אותם שהיו ראויין לחלק ממנו נחלה, אבל אליבא דידיה פירש בעלי חצים שלשונם כחץ. וכן תרגם יונתן וזה גם כן בחינת מחלוקת, וגם לשיטת התרגום אונקלוס מודה גם כן שעל כל פנים ורובו הוא מלשון מריבה ומחלוקת שנעשו לו אחיו אנשי ריב וכו':

ועיין תורה מו – גם על ידי מחאת פה, מבטל המחלקת. פי כל המחלקת נמשכים מבחינת קרח על אהרן, שהם בחינת שמאל וימינא (ג). ועל ידי מחאת פה, נכללים בשמאל בימין, וימין בשמאל ונעשים אחדות. וזה פרוש, (תהלים צ"ז): "האירו בך קרני תבל ראתה". תבל, זה בחינת מחאת פה. פי ימין זה ע"ב, ושמאל זה ר"ו. ועל ידי שנכללים זה בזה, נעשה שני פעמים ר"ו, גימטריא תבל. פי גם ע"ב שהוא ימין, יש בו שלש פעמים ע"ב, גימטריא ר"ו. ושלש פעמים ע"ב, זה בחינת פה גדול וכהן הדיוט, וסגן הכהן. ועל ידי שנתרצה תבל, הינו מחאת הפה, על ידי זה "האירו בך קרני", נתתקן המחלקת הנקרא בך. כמו שכתוב (זכריה ט'): "ויצא כפרק חצו", וחי לשון מחלקת. כמו שכתוב (בראשית מ"ט): "וישטמוהו בעלי חצים", ותרוממו: "בעלי פלגותא": וזה פרוש, (תהלים מ"ז): "כל העמים תקעו כף", לשון התחברות. פי שני פעמים ע"ב ר"ו, גימטריא תקעו:

לא ירמיה פרק ט (ז) חץ (שחוט) שחוט לשונם מרמה דבר בפיו שלום את רעהו ידבר וקברו ישים ארבו:

מלבי"ם – (ז) חץ שחוט לשונם מרמה דבר – ר"ל כי הלשון מדברת תמיד ברצונה ובבחירתה, ובכחה לדבר או לחדול, ועל פי זה תדמה הלשון כקשת הרובה את החצים שהם הדבורים, והדבורים הם כחצים, אבל הם כבר שב ההרגל אצלם לדבר רמיה תמיד עד שאין הלשון ברשותם רק הוא כחץ ביד מרמה, המרמה הוא המדבר והוא המניע את לשונם עד שהמרמה ימליץ אצלם כקשת הרובה בחצים, והלשון – נמשלת כחץ שחוט – ומשוך, שא"א עוד לעכב אותו, ומפרש כי מרמה דבר – מצייר את המרמה כעצם מופשט ומיחס אליו את הדבור, המרמה הוא העצם המדבר וכבר דבר ושחוט ומשך את החץ שהוא לשונם, ואין בידם לעכב את הלשון עוד, ר"ל שכבר שב אצלם דבור המרמה כטבע שני עד שאין בכחם להרגיל א"ע לדבר אמת, כי הגם שבפיו שלום את רעהו ידבר בקרבו ישים ארבו – בקרב הדבור האורב יושב בחדר לארוב על רעהו ולהרע לו:

^כ תהלים טא ה'

לג תהילים פרק טא (ה) אגורה באהלך עולמים אהסה בסתר כנפיה סלה: פרוש"י (ה) אגורה באהלך עולמים – זכני בעה"ז ובעולם הבא:

^כ הלכה ה'

^כ בתקפא - (יודי שקלים פ"א) ונתולו - (יודי שקלים פ"א) ובתשטס תוקן

לו ירושלמי שקלים פ"ב הלכה ה' – ורבי יוחנן מאי כולי האי דבעי דיימרון שמעתא משמיה דאף דוד ביקש עליה רחמים שנאמר (תהילים טא) "אגורה באהלך עולמים אהסה בסתר כנפיה סלה" וכי עלתה על דעתו של דוד שיהא חי וקים לעולמים? אלא כך אמר דוד לפני הקב"ה, רבונו של עולם אוכה שיהו דברי נאמרין בבתי כנסיות ובבתי מדרשות. שמעון בן נזירא בשם ר' יצחק אמר **כל תלמיד חכם שאומרים דבר הלכה מפיו בעולם הזה שפתיו רוחשות עמו בקבר** שנאמר (שיר השירים ז) "וחכך כיון הטוב וגו' דובב שפתי ישינים", מה כומר של ענבים זה, כיון שמניח אדם אצבעו עליו, מיד דובב, אף שפתותיהם של צדיקים, כיון שאומרים דבר הלכה מפיהם של צדיקים, שפתותיהן מרחשות עמהן בקבר. מה הנאה לו? בר נזירא אמר כהדין דשתי קונדיטון. רבי יצחק אמר כהדין דשתי חמר עתיק >אע"ג דלית ליה >אע"ג דשתי ליה טעמא בפומיה.

ועיין קרבן העדה שם דהחילוק בין קונדיטון לחמר עתיק הוא אם כל אדם כשאומרים שמועתו בשמו מרחשן שפתותיו או דווקא מי שגם היה צדיק ועשה מעשים טובים כמו יין קונדיטון שמוסיפים בו תבלינים ועי"ז הוא נותן טעם טוב.

לז דבר הלכה משמו – כן הגרסא גם בסנהדרין צ: אבל ביבמות צו: הגרסא – כל ת"ח שאומרים דבר שמועה מפיו. וכן הגרסא בבכורות לא: וכעין זה במדרש תנחומא מבואר שכל דבר תורה.

ועיין בכורות דף לא: – רבי אידי רססיה דרב ששת הוה שמעה מיניה אול אמרה בי מדרשא ולא אמרה משמיה שמע רב ששת איקפד אמר מאן דעקיף ליעקציה עקרבא ורב ששת מאי נפקא ליה מינה דאמר רב יהודה אמר רב מאי דכתיב (תהילים טא-ה) אגורה באהלך עולמים וכי איפשר לאדם לגור בשני עולמים אלא אמר דוד רבונו של עולם יאמרו דבר שמועה מפיו בעולם הזה דאמר ר' יוחנן משום ר' שמעון בן יוחי **כל תלמיד חכם שאומרים דבר שמועה מפיו בעולם הזה שפתותיו דובבות בקבר** ואמר רבי יצחק בר זעירי מאי קראה (שיר השירים ז-ז) וחקך כיון הטוב הולך לדודי למישרים דובב שפתי ישינים ככומר של ענבים מה כומר של ענבים כיון דאדם נוגע בו דובב אף תלמידי חכמים כיון שאדם אומר דבר שמועה מפיו דובבות שפתי בקבר.

ועיין מדרש תנחומא (ורשא) כי תשא סימן ג' – פתח רבי תנחומא בר אבא מתוקה שנת העובד אם מעט אם הרבה יאכל והשבע לעשיר איננו מניח לו לישון (קהלת ה).....אמר להם בעשירי תורה אני מדבר ולא בעשירי ממון, כיצד היה אדם גדול ועשיר בתורה למד תלמידים הרבה ורביץ תורה ברבים ושבע מן התורה אף על פי שהוא מת, אין התלמידים שהעמיד מניחין לו לישון אלא יושבין ועוסקין תלמידיו בתורה ובתלמו' ובהלכה ואגדות ואומרים תלמידיו הלכות ושמועות משמו ומזכירין שמו בכל שעה ואין מניחין אותו לישון בקבר, וכן אמר רשב"ל אמר רבי עקיבא וכן אמר רשב"י אין תלמידיו מניחין אותו לישון בקבר שנאמר (שה"ש =שיר השירים= ז) דובב שפתי ישינים, הוי והשבע לעשיר איננו מניח לו לישון.

^כ * טיורא זו איתא נמי בבבלי יבמות צו. אלא ששם בירושלמי הגרסא וכי עלתה על דעתו של דוד שיהא חי וקים לעולמים אלא וכו'. מביא מזה ביותר דע"י שאומרים וכו' הוא חי וקים לעולם ואינו מת. (בכורות לא: ועיין תורה יב)

ואז כאלו לא מת. כי כשאומרים משמו הלכה/לט' או שמועה/מ' שחידש/מא' בחייו אזי שפתיו רוחשות/מב' עמהן בקבר/מג' ואזי כאילו הוא חי. ועיין מזה בתורה יב/מז'.

^ט הלכה משמו – כך הגרסא גם בסנהדרין צ: – מן הכתובים דכתיב וחכך כיון הטוב הולך לדודי למישרים דובב שפתי ישנים ודילמא רחושי מרחשן שפותיה בעלמא כרבי יוחנן דאמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יהוודק כל מי שנאמרה הלכה בשמו בעולם הזה שפתותיו דובבות בקבר שנאמר דובב שפתי ישנים עד שאמר להם מקרא זה אשר נשבע ה' לאבותיכם לתת להם לא נאמר אלא להם מיכן לתחיית המתים מן התורה. פרש"י – דובב – פרוגמי"ש בלעז, כלומר נעות ומתנוודות שפתי ישיני עפר, מכלל שיחיו: מרחשן שפותיה בעלמא – שפתותיהן נעות מעט בתוך הקבר אבל אין חיין ויוצאין לאויר העולם, וכו' יוחנן וכו':

^מ שמועה – כך הגרסא ביבמות צו: – אול ר' אלעזר אמר לשמעתא בי מדרשא ולא אמרה משמיה דר' יוחנן שמע רבי יוחנן איקפד. .... ורבי יוחנן מ"ט קפיד כולי האי דאמר רב יהודה אמר רב מאי דכתיב (תהילים סא-ה) אגורה באהלך עולמים וכי אפשר לו לאדם לגור בשני עולמים אלא אמר דוד לפני הקדוש ברוך הוא רבונו של עולם יהי רצון [צו]. שיאמרו דבר שמועה מפיו בעוה"ז דאמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי כל ת"ח שאומרים דבר שמועה מפיו בעולם הזה שפתותיו דובבות בקבר אמר ר' יצחק בן זעירא ואיתימא שמעון נזירא מאי קראה (שיר השירים ז-ז) וחכך כיון הטוב הולך לדודי למישרים דובב שפתי ישנים ככומר של ענבים מה כומר של ענבים כיון שמניח אדם אצבעו עליו מיד דובב אף תלמידי חכמים כיון שאומרים דבר שמועה מפיהם בעוה"ז שפתותיהם דובבות בקבר:

^{מא} עיין חיד"א בספרו פני דוד עה"ת פרשת חקת אות ג' – עזה נאמר לא רק על מחשך ההלכה אלא גם על האומר נשמו ונלאה שרנו לא סוכר כד. זאת התורה אדם כי ימות באהל כל הבא אל האהל וכל אשר באהל יטמא שבעת ימים. הרב פנים מאירות בראשון בראשו בהקדמתו פירש זאת התורה יש לה מעלה אדם כי ימות אף שמת הוא באהל בית המדרש דאומרים שמועה מפיו ושפתותיו דובבות בקבר עד כאן דבריו ז"ל: ויראה לפרש שארית הכתוב על פי זה דהנה מוכח מהש"ס דאף האומר שמועה מפיו חכם שאמר משם אחר והאחר מאחר כלם שפתותיהם דובבות. ואמרו בירושלמי דשקלים פ"ב כהדין דשתי קונדיטון ויש מי שאמר כהדין דשתי חמרא עתיקא ופירש הרב קרבן העדה דמי שהמשיל שפתותיו דובבות כהדין דשתי קונדיטון שהוא יין עם בשמים סבר דלזכות לזה צריך תורה ומעשים טובים. ומ"ד כהדין דשתי חמרא עתיקא סבר דתורה לחוד סגי עכ"ד ויש לי קצת להכריע כמ"ד כשתי חמרא עתיקא ממ"ש בפי חלק דא"ל הקדוש ברוך הוא לדוד הע"ה שיאמרו שמועה מפיו דואג בבית המדרש ולא רצה הדעה והרי דואג לא היה לו מע"ט והיה בעל לה"ר דשקול כע"ז ג"ע ש"ד ועבירה מכבה מצוה מלבד דרצח לכהנים ועוד דאז"ל דמספר לה"ר עושה חליפין זכיותיו בעבירות הנדבר ואלו היה מתרצה דוד הע"ה היו אומרים שמועה משמו דמשמע דאהני למעלת שפתותיו דובבות. ויש לדחות. ועתה נבא לדרכנו כל הבא אל האהל כלומר לא תסבור דלמעלת שפתותיו דובבות שאמרתי אדם כי ימות הוא באהל (כמו שפי' הרב הנז') צריך שיהיה החידוש בתורה מדעתו והלכה זו העלה מפיו עצמו אמרה היולדה והמחזיקה לא היא אלא כל הבא אל האהל הגם שאינו מחדש רק אומר מפיו אחרים שהוא בא אל האהל לבד ולא חידש רק נתעסק באהל התורה הוא זוכה למעלה זו ושפתותיו דובבות. וכל אשר באהל גם מי שאין לו מעשים טובים וז"ש כל אשר באהל הכל לאתווי מי שאין לו מ"ט וזהו משמעות נמי כל אשר באהל בין יש לו מ"ט בין אין לו אשר באהל תורה סגי. וכי תימא מאחר דאחרי מות בעל תורה חיה יחיה למה ימות ובפרט העוסק בתורה לשמה. לז"א יטמא ז' ימים כלומר בעודו בעוה"ז שבעה עשרות ימים ר"ל שנים והם ע' שנים הוא טמא בעוה"ז והמות יפריד הטומאה וטבא ליה עביד ליטאר לאור באור החיים: עכ"ל החיד"א.

ראיתי בשם ספר ברית אברהם פ' בראשית שדן לגבי התומך בלומדי תורה אם זוכה גם לשפתיו דובבות וכתב לחלק בין מי שתמך בו מתחילתו עד שהלומד נקרא על שם תומכו כמו במשנה שמעון אחי עזריא לבין כל תומך אחר כיששכר וזבולון שכיון שלא מזכירים שמו לא זוכה לשפתיו דובבות אע"פ שבשכר הלימוד הם שוים.

^{מב} רוחשות – ביבמות צו: ובבכורות לא: ובסנהדרין צ. הגרסא שפתיו דובבות בקבר.

^{מג} פירוש העניין (נבאר בעלים לתרופה בעלו גליון תקפב פרשת ראה תשס"ז. זה לשונו שם) הנה ברש"י מבוארים הדברים כפשוטם, כמו שביאר רש"י על בקשתו של דוד המלך ע"ה שיאמרו דבר שמועה מפיו בעוה"ז, שהוא בכדי "שיהיו שפתי נעות בקבר כאילו אני חי", ועל תיבת "דובבות" פירש: "נעות, לשון דבר שמרתיח ומבצבץ", וכ"כ בסנהדרין (צ: ד"ה מרחשן): "שפתותיהן נעות מעט בתוך הקבר", וכ"כ בבכורות (לא: ד"ה דובבות): "נעות, והגאה הוא לו שדומה כחי" (וראה עוד בשטמ"ק בכורות שם אות ו).

^{מא} המהרש"א (יבמות צו:) הביא את הערת ה"יפה מראה' (ירושלמי ברכות ב, ב. וכ"ה בספרו 'יפה קול' על שיה"ש רבה ז, י) על פירש"י: "והדבר הזה רחוק מההיקש, כי שפתי המת איך יתנועעו, ומה ירגישו אל שיהנו, וכל שכן אחרי עבור זמן ושב אל העפר, איך יתנועעו שפתיו", וממשיך וכותב עוד: "ואף כי מדברי רבותינו ז"ל כל כמה דוכתי שהצדיקים המתים נשאר מרוחם עם הגוף עד שירגישו בעניני העולם (ראה בר"ר פב, יא וביפה תואר שם), מכל מקום יקשה איך הזכרת שמותיהם בהלכה יביא אל הרגשתם בקברם עד שיתנועעו שפתותיהם, ואיך יתנועעו בזה אחר פרישותם מתאוות הזמן, כי זה יראה הנאה דמיונית מדמיוני הכבוד".

והביא בשם העין יעקב שאכן מבאר, שאין הדברים מתפרשים כפשוטם, ואינו אלא כמשל כמי שירד בעולם הזה ושפתותיו דובבות דברי תורתו שחידש כשהיה עלי אדמות, ועל כן המשילו את הדבר כמי 'שפתותיו דובבות בקבר', ומעלת הדברים היא, שבדרך כלל אין לאדם אפשרות שיתוסף מעלתו אחרי פטירתו יותר ממה שכבר השיג בחייו, כמו שאמרו חז"ל (עירובין כב.): "היום לעשותם ולא למחר לעשותם, דהיינו היום לעשותם – למחר לקבל שכרם", ואילו מי שזוכה שאומרים שמועה מפיו בעולם הזה, זוכה שיתוסף שכרו בעולם העליון, "כאילו חזר להיותו חי בעוה"ז בעת הזאת להוסיף מעשים טובים על מעשיו הראשונים, והיום הזה מוסיפים לו שכר נפשי על מה שקנה כבר בהיותו בחיים". וכדבריו כתב הבני יששכר (כסלו טבת מאמר ב אות ג).

וראה עוד מש"כ ה"יפה קול' עצמו שעיקר הענין הוא, שנשמתו של האדם למעלה יש לה שייכות לדברי התורה הנאמרות מפיו בעוה"ז, ואין להגוף שייכות לזה, ע"ש.

וראה גם בפ' רבינו גרשום ע"ס בכורות (שם) – שמעלת שפתותיו דובבות נוגעת רק לנשמת האדם ולא לגופו. לעומתו כתב המהרש"א על דברי רש"י: "ואני אומר, כי אין רחוק מן השכל, כי הענין מבואר, כי הדיבור הוא כח הנשמה ע"י כלי הגוף, וכל דיבור משובב מוליד כח רוחני בדומה משובב, ובאמרו בשם אומרו – אותו כח רוחני שנולד כבר הוא מעורר מולידו בב' עולמות, שהם הנשמה בעולם הבא וכלי הדיבור שהם השפתים בעולם הזה – גם כי הם בקבר".

והנה מצינו באחרונים (ראה הפלאה בהקדמתו עמ"ס כתובות אות ט: וערוך לנר בסוגייתנו) דרך שונה בביאור הענין, כי "בהזכרת דבריהם חלק תורתם מעורר שורש נשמתם למעלה, ולהיות כי נשאר בקבר קיטא דחיותא הקשורה בשורש נשמתם, כדאיתא בזה, על

רבנו מבאר שדווקא כשאומרים משמו ממש את השמועה שחידש, אבל שלא בשמו לא מועיל.
אבל ע"י מחלוקת, מצינו תנאים שלא אמרו הלכה משמם כמו כמו רבי מאיר שכינו אותו **אחרים**
ואת רבי נתן יש אומרים (כשארז"ל בהוריות י"ג:מ"ה) ע"ש-עייין שם) שבימי נשיאותו של רבן גמליאל,

כן בהתעוררות נשמתם מתעורר החיות שבגוף, ולפי זה אין הכוונה לא על שפת הגוף ממש, ולא על הנשמה הנמצאת למעלה, אלא על חלק הנשמה שנשאר למטה בקבר האדם.

ווע"ע במראית עין להרחי"א בסוגייתנו, שמה ששפתותיו דובבות בקבר אין זה מגרע מעלת הנשמה למעלה, ובעת ובעונה אחת הנשמה יכולה להיות במתיבתא דרקיעא, ולשמוע חידושי תורה שמחדשים למעלה, ואילו שפתותיו יהיו דובבות למטה מתוך שנאמרת השמועה מפיו בעוה"ז, כי מה ששפתותיו דובבות אין זה נוגע אל הנר"ן, אלא אל הגוף הנשאר בקבר ואל ההבלא דגרמי הנמצא בתוך הקבר למטה).

א. פירש"י – כפשוטו, ששפתי האדם בקברו מתנועות;

ב. דברי מפרשים שאינה אלא מעלה להנשמה הנמצאת למעלה;

ג. דברי ההפלאה, שחיות הנשמה שנשארת בקבר מתעוררת על ידי העסק בדברי תורתו.

לאור דברי רש"י שהדברים מתפרשים כפשוטם – יש להביא דברי היבן איש חי' בספרו 'בן יהוידע' שכתב דבר מיוחד, וז"ל: "ואמרתי אנא עבדא, על פי דרשת רז"ל, דתלמיד חכם האומרים שמועה מפיו שפתותיו דובבות בקבר, יש טענה לתלמיד חכם זה לבקש מהשי"ת שישאר גופו קיים בקבר, אע"פ שאינו ראוי לכך, כדי שיתקיים בו מאמר זה שיהיו שפתותיו דובבות בקבר", כי מאמר זה נאמר לכבוד התורה, וזכות התורה יגן עליו בזה, והדברים מופלאים. **ומאיך** לפי שאר הביאורים שהבאנו, שאין זה מעלה אל הגוף דוקא, מעלה זו היא גם לאחר שנרקב הגוף (ראה ערוך לנר בסוגייתנו). עד כאן לשון המאמר בעלים לתרופה.

עוד עיין זוהר פנחס דף רכ. – "אתא הוא טולא ויתבי ונשיק ליה" וכו'. "פנו אתר לרבי פנחס בן יאיר דאיהו גבינו דתנינן בכל אתר דצדיקא אתחדש ביה מלתא דאורייתא כד איהו בההוא עלמא פקיד לההוא אתר ואייתי לגביה".

ופירש שם הרמ"ק באור יקר שם (שער י סימן ז) – כי המקום נתקדש ע"י התורה שלומדים בו ואותה קדושה אצולה מנשמתו של זה שחידש אותה, ואם גם הם חידושי שחידש אזי עוד יותר, והקדושה אחוזה במציאות נשמתו וכו' ע"ש וכביכול מציאות ניצוץ נשמתו שם, ואם יהיה ממש אותה המימרא ואותם דברים שהוא חידש שם אז יוסיף הענין קדושה על קדושה והצדיק ירוץ שם דהא קימ"ל כי שפתותיו דובבות בקבר ונשמתו מתעוררת ורצה אל מקום חידושו ומוצא שם אלו שהם אותם שעוררוהו וכו', והיינו טולא (דהיינו צילו של רבי פנחס בן יאיר) דנשיק ליה שנתחדש ונתגלה להם יותר, מפני שהם עסקו בדבריו ממש. עד כאן לשונו. וע"ש עוד משמע שם שעוד יותר במקום שחידש חידושו ובפרט בזמנים ידועים, מסתמא יום השנה לפטירתו.

יד תורה יב אות א' – צדיקים שפכר הלכו לעולמם, וכשאנו לומדין תורתיהן, על ידי זה נתדבק ריחם בריחנה, כמו שאמרו חכמינו, וזכרונם לברכה (במות צו): 'שפתותיהם דובבות בקבר, וזה על ידי בחינת נשיקה: וזה בחינת: (בראשית כ"ט) וישק יעקב לרחל, וישא קלו ויבך, פ"ש רש"י: 'שצפה ברוח הקדש שאינה נכנסת עמו לקבורה'. רחל בחינת תורה שבעל פה, שהיא פרחל לפני גווייה, שהכל גוויין ופוסקין מן הנה הלכות, והם נעשים לבושיה, כמו שכתוב (משלי כ"ז): "כבשים ללבושך", כמו שכתוב (ישעיהו ג): "שמלה לכה קצין תהיה לנו". כשאדם בשר לומד תורת התנא, אזי התנא נושק אותו והוא נושק התנא, וגורם תענוג גדול להתנא, כמו שכתוב: 'שפתותיו דובבות בקבר' וכו': וזה בחינת: וישק יעקב הוא התנא, לרחל היא התורה שבעל פה שחידש, שנושק ודבק את רוחו ברוח הקדש שבשכינה. ויבך שצפה ברוח הקדש שלו, שהוציא מפיו והכניס בתוך התורה שבעל פה, וראוה שבעלות הנה על פי הרב הלומדים אינם הגונים, נמצא שעל ידי לומדם שילמדו לא תפנס רוח הקדש של רחל, של תורה שבעל פה, לקבורה, שאין שפתותיו דובבות בקבר על ידי למוחו של רשע, ועל ידי זה ויבך על גלותו. ועוד, שלפעמים הלמדן אומר איזה חידוש בשם עצמו ולא בשם התנא, נמצא שעל ידי זה אינו נכנס עם התנא לקבורה, כי אין אומר בשם אומרו (ד):

יד הוריות דף יג: – א"ר יוחנן בימי רשב"ג נישנית משנה זו רבן שמעון בן גמליאל נשיא רבי מאיר חכם רבי נתן אב"ד כי הוה רשב"ג התם הוה קיימי כולי עלמא מקמיה כי הוה עיילי רבי מאיר ורבי נתן הוה קיימי כולי עלמא מקמיהו אמר רשב"ג לא בעו למיהוי היכרא בין דילי לדידהו תקין הא מתניתא ההוא יומא לא הוה רבי מאיר ורבי נתן התם למחר כי אתו חו דלא קמו מקמיהו כדרגילא מילתא אמרי מאי האי אמרו להו הכי תקין רשב"ג אמר ליה ר"מ לרבי נתן אנא חכם ואת אב"ד נתקין מילתא כי לדין מאי נעביד ליה נימא ליה גלי עוקצים דלית ליה וכיון דלא גמר נימא ליה (תהילים קו-ב) מי ימלא גבורות ה' ישמיע כל תהלתו למי נאה למלא גבורות ה' מי שיכול להשמיע כל תהלתו נעבריה והוי אנא אב"ד ואת נשיא שמעיהו רבי יעקב בן קרשי אמר דלמא חס ושלום אתיא מלתא לידי כסופא אול יתיב אחורי עיליתיה דרשב"ג פשט גרס ותנא גרס ותנא אמר מאי דקמא דלמא חס ושלום איכא בי מדרשא מידי יחב דעתיה וגרסה למחר אמרו ליה נתיימר ונתיימר בעוקצין פתח ואמר בתר דאוקים אמר להו אי לא גמירנא כסיפיתנן פקיד ואפקינהו מבי מדרשא הוה כתבי קושייתא ובפתקא) ושדו התם דהוה מיפריק דלא הוה מיפריק כתבי פירוקי ושדו אמר להו רבי יוסי תורה מבחוץ ואנו מבפנים אמר להן רבן (שמעון בן) גמליאל ניעילינהו מיהו ניקסניהו דלא נימרו שמעתא משמיהו אסיקו לרבי מאיר אחרים ולר' נתן יש אומרים אחו להו בחלמיהו זילו פייסוהו (לרבן שמעון ב"ג) רבי נתן אזל רבי מאיר לא אזל אמר דברי חלומות לא מעלין ולא מורדין כי אזל רבי נתן אמר ליה רשב"ג נהי דאהני לך קמרא דאבוך למהוי אב ב"ד שויניך נמי נשיא מתני ליה לרבן שמעון בריה אחרים אומרים אילו היה תמורה (דף יד.) לא היה קרב אמר לו מי הם הללו שמימיהם אנו שותים ושמותם אין אנו מזכירים אמר ליה בני אדם שבקשו לעקור כבודך וכבוד בית אביך אמר ליה (וקהלת ט-ו) גם אהבתם גם שנאתם גם קנאתם כבר אבדה אמר ליה (תהילים ט-ז) האויב תמו חרבות לנצח אמר ליה הני מלי היכא דאהנו מעשייהו רבנן לא אהנו מעשייהו הדר אתני ליה אמרו משום רבי מאיר אילו היה תמורה לא היה קרב אמר רבא אפילו רבי דענוותנא הוא תנא אמרו משום ר"מ אמר ר"מ לא אמר.

הערת ביאור חברותא (שולחן ע"י) שם – היעב"ץ תמה וכי רשב"ג שהיה משלשה ענוותנין (וכמבואר בב"מ פה א) עשה כך לכבוד עצמו. וביאר שעשה כן כדי לקיים את מה ששנינו במלך שתהא אימתו עליך, וסבר שנשיא דינו כמלך. וראה במהרש"א כי לשון הגמרא "בין דילי לדלהון" הוא אינו מדברי רשב"ג, אלא לפי דעתם של רבי מאיר ורבי נתן, כי הרי יש חילוק גם ביניהם עצמם, וגם קודם שתקן סדרי הכבודים היו ביניהם חילוקי דינים לענין קרבן נשיא ועוד, ותקן כך רק להכיר בלבד. והם הבינו כי עשה כך לכבודו שיהיה במעלה מעל שניהם. וצריך לומר שכל העם קם לפנייהם אף שלא היה להם דין נשיא, כיון שלא חילקו בין אב"ד לנשיא ותיקן רשב"ג שבביהמ"ד לא יעמדו לאב"ד מלא עיניו אלא לנשיא. **ובתשובות הרשב"א** ("ח"א רמ"ג) שאלוהו כיון שרשב"ג תיקן שלא יעמדו לפני רבי מאיר ורבי נתן מפני כבודו, האם נלמד כל שכן שלא יעמדו בפני חכם בבית הכנסת, משום כבוד השכינה. והשיב, שודאי עומדים בפני חכם בביהכנ"ס,

התקין שיהיה הבדל בין הכבוד שמכבדים לנשיא, לכבוד שמכבדים חכם ואב ב"ד, ורבי מאיר ורבי נתן סברו שטועה בזה, וניסו להכשילו, כדי לגרום שיעבירוהו מנשיאותו, ואז יחזירו את הדבר לקדמותו, ונדוע הדבר לר"ג, והעניש אותם שלא יאמרו הלכה בשמם, אלא בכינוי לר"מ כינוי אחרים/מ¹¹¹ ולר"נ יש אומרים. ואע"פ שהיו צדיקים גדולים, ועשו מחלוקת רק פעם אחת ולשם שמים (כמבואר בסוף תורה פ' תנינא/מ¹¹²), מביא רבנו מהם ראייה שע"י מחלוקת אדם מפסיד שלא יאמרו הלכה בשמו :

טעם שצריך דווקא ללמוד את שמועות החכם שחידש אותן בשמו נראה לבאר עפ"י זוהר פנחס דף רכ. וביאור הרמ"ק שם, שהרוח של מעלה יורדת אל הנפש השורה על שמועותו. ועי"ש שניצוץ נשמתו של הצדיק שחידש את השמועה יורד אל הלומד ונשיק ללומד. וכן מבואר בתורה יב. ונראה שנשמת החכם בג"ע עסוקה בתענוגים ששם, ורק כששומע שאומרים את שמו מתעורר אל הנעשה בעולם הזה, וכששומע שלומדים את שמועותיו גם יורד ניצוץ אל הלומד, ובעיקר אם לומדים זאת במקום שהוא חידש את השמועה, ובפרט ביום פטירתו. ועי"ש לשון הרמ"ק 'והצדיק ירוץ שם דהא קימ"ל כי שפתותיו דובבות בקבר ונשמתו מתעוררת ורצה אל מקום חדושו ומוצא את אלה שעוררוהו'. ונראה שכוונתו כדעה שניה הנ"ל ששפתיו דובבות הכוונה לנשמתו של מעלה שיורד ניצוץ לעולם הזה וכאילו חוזר לחיות ולקבל שכר נפשי ולזה מכנה שפתיו דובבות. וראה בעש"ט/מ¹¹³ שקברו הם שמועותיו, נמצא שלימוד שמועותיו, הן כמו השתטחות על קברו. נמצא ששפתותיו דובבות הכוונה לנשמתו שכלו ודעתו שבדברי התורה שחידש (כמבואר בתורה קצב. שבספר של הצדיק נמצא דעתו שכלו ונשמתו)

ונראה פשוט ששמו לאו דווקא, אלא גם כל כנוי שלו, כגון מאיר ונהורי שהם כנויים לנחמיה, וכן רש"י ורמב"ם וכו'. אבל צ"ע אם כשאומרים רק ברמז כגון שם אחר שהוא גמטריא של שמו. וצ"ע אולי גם רבי מאיר גם שמועות שנכתבו בשם "אחרים" כיון שהיום כולם יודעים שהכוונה אליו, אפשר שלא שנה מרש"י ורמב"ם, או אולי כיון שנענש מעלימים ממנו ולא נשמע לו שמו כשמכנים אותו בשם אחרים וצ"ע.

ונראה פשוט כוונת רבנו שלא רק במקרה כזה שהנשיא תיקן שלא יאמרו שמועותיו בשמו, מפסיד בעל מחלוקת, שהרי דבר זה לא מצוי היום, אלא הכוונה שכל בעל מחלוקת נענש משמים, וצ"ע כיצד ואולי אפ"ל או שלא זוכה לשמוע שאומרים את שמו למטה בעוה"ז ולא מתעורר לרדת או שנשכח שמו ולא אומרים את שמועותיו בשמו, או שלא לומדים את שמועותיו כלל.

וראה לעיל שהחיד"א (שם הגדולים ספרים, מערכה ז' אות כו) כתב שעל כן טוב לאדם שיכתוב שמו על ספר חדושו, כי לפעמים יש קטרוג שלא יהיו שפתיו דובבות בקבר וכשכותב שמו מועיל לזה עי"ש. וכל שכן לפי רבנו שהלומד ולא אומר שמו של החכם שחידש אין שפתיו דובבות, אפילו בלא קטרוג.

שהרי גם תקנת רשב"ג היתה בביהכנ"ס ובביהמ"ד, ואילו היה אסור לעמוד בביהמ"ד בפני חכם לא היו רבי מאיר ורבי נתן מקפידים עליו. ונראה להוסיף, שאין להקשות שמא רק אחר תקנת רשב"ג נודע שאין לעמוד לפני חכם במקום שיש גדול ממנו, כי בפשוט כוונת הרשב"א שרשב"ג לא תיקן שלא יעמדו בפניהם, אלא שיעשו שינוי ולא יעמוד מלא עיניו, וכנ"ל, אך ודאי צריך לעמוד פני חכם אף במקום נשיא ושכינה. ע"כ הערת החברותא.

¹¹¹ עיין בן יהודע שם – שם ותהוי את נשיא ואנא אב ב"ד. נ"ל בס"ד דאין כונתם שיעבירו אותו לגמרי עד עולם והם יהיו נשיא ואב"ד לעולם, אלא רצונם לעשות דבר זה לפי שעה למדת ימים או שבוע עד שישתרו החוקים שלו שעשאו בברייתא החדשה, והם יסודו תיקון שלם וחזק להרבות כבודו של החכמים, ואחר שיתקנו הדבר כרצונם יחזירו לו הנשיאות והם ישמשו כאשר היו בתחלה. ומה שאמרו להם בחלום זילו פייסו לרשב"ג אע"פ שכונתם לשם שמים מכל מקום חטאו לו במה שעשו לו אופן שהיה בא לידי ביוש ובושת פנים חמירא טובא, ור' מאיר סבר אע"פ שחטאו לו בדבר זה כבר נתכפר להם במה שעשה להם בפועל ביוש גדול להוציאם מבית המדרש אע"פ שהם לא עשו ביוש בפועל, ודע כי תלמודא לא אמר שאמרו להם בחלום בפירוש אלא אמר אחזו להו דהיינו הראו להם ברמז על דבר זה:

שם אסיקו ליה לר' מאיר אחרים. נראה מן השמים נתנו בלב רשב"ג לאסיק לר' מאיר בשם אחרים, כי בשם זה נמצא שמו הטוב כולו ונוסף אות ח' כי הוא היה חכם כמו שאמר תלמודא, והיינו אותיות אחרים הם אותיות מאיר ח' ואות ח' הוא ר"ל חכם, וכמו שאמר ר' יוחנן ר' מאיר חכם רבי נתן אב ב"ד, ונמצא בשם זה של אחרים נתעלה יותר דנרמז מעלתו באות ח', ולכן אמר אסיקו ליה לר' מאיר, אסיקו ר"ל העלו, דבזה השם היה לו עליה, גם אחרים עולה מספר יד רמה שהיה לו יד רמה במלחמתה של תורה. ומה שאמר בקשו לעקור כבודו ובבוד בית אביך אע"ג דבאמת כונתם לשם שמים ולא בקשו לעקור לגמרי אלא היתה כונתם על מנת להחזיר, אמר לו כן כי לעיני הראים כך היו דנים בדעתם, ולכך הוא הקפיד הרבה ואסיק להו שם אחר כדי לפרסם הדבר שלא יבא אחרי זה אדם אחר לעשות כזאת:

¹¹² תורה פ' תנינא – לא מצינו בדור הזה שיהא פגותו לשם שמים. פמו שמצינו, (הוריות יג:) שהתקין רבן גמליאל פבד לעצמו וכבוד לנשיא וכבוד לאב בית דין, ואחר כך פשראו רבי מאיר ורבי נתן, התייעצו לבטל הדבר, ובדאי לא היו פגותם, חס ושלום, בשביל פבד עצמם, אלא בשביל פבד השם יתברך:

¹¹³ ועיין בעש"ט עה"ת פ' שלח אות א' – ויעלו בנגב ויבוא עד חברון. פירש רש"י שכלב הלך ונשתטח על קברי אבות עיין שם, ובדורות האחרונים, כשלומדים דברי שום תנא וחכם מדברי הקדמונים, שהדבר ההוא הוא חיות ומוחין שלו, והאדם הלומד ומדבר דבריו, מדבק ומכניס חיות ומוחין שלו לתוך הדיבורים, ונקרא אתדבקות רוחא ברוחא, ולכך מחיה אותו, שמכניס החיות בהדברים, שלכך אמרו (יבמות צ"א א) שפתותיו דובבות בקבר, ואפשר לומר כי זהו בחינת השתטחות על קברי צדיקים, כי דיבורי הצדיק שם הוא קבור וטמון החיות שלו כאמור, וזה הלומד, בהכנסו עם החיות ומוחין שלו לתוך החיות ומוחין של הצדיק שטמן בדבריו, נקרא אתדבקות רוחא ברוחא, ושפתותיו דובבות בקבר, כנודע זה מדברי הבעל שם טוב נשמתו בגניזי מרומים, ונקרא בחינה זו השתטחות על קברי הצדיקים שהן דבריהם שלומד ומזכיר היום הלומד ולכך מחיה מוחין של אותו הצדיק, והבן: (מאור עינים בריש ליקוטי מסכת שבת)

עד כאן ביאור חברותא לתורה קמה

✳

ליקוטי תפילות ח"א תפילה קב ונתר: מיוסד ע"פ תורה קמ"ה: "אגורה באהלך עולמים אהסה בסתר בנפיה סלה", רבוננו של עולם הצילני ממחלקת, ועזרני והושיעני שאזכה לאחז תאותי ממחלקת, שלא יהיה לי שום תאוה להחזיק במחלקת חס ושלוש רק תמיד אתחזק בכל עז להשקיט הריב והמחלקת, ולרדף אחר השלוש תמיד באמת עד שאזכה על ידי זה שיהיו אומרים דבר הלכה בשמי לאחר פטירתתי מן העולם, ויהיו שפתותי דובבות בקבר ואזכה לגור בשני העולמות ולא אמות לעולם, רק תמיד אהיה בכלל החיים באמת:

ותתרא: רבוננו של עולם ידעתי גם ידעתי כמה אני רחוק מזה עתה על ידי תאותי הרעות והמרות מאד, אבל עדין יש לי תקוה ובטחון אליך לבד, בכח וזכות הצדיקים האמתיים, שתמחר להוציאני ולחלצני מכל התאוות עד שאזכה מהרה לבוא לכל זה, ואחיה ולא אמות כי אתה הוא מלך חפץ בחיים, זכני להיות נמנה בין החיים תמיד לעולם ועד למענה אלהים חיים, ולמען הצדיקים האמתיים הקרויים במיתתם חיים, החייני וקיימני באור פניך:

ותתרב: מלא רחמים חי החיים, אדון השלום, שים שלום טובה וברכה ורחמים וחיים עלינו ועל כל ישראל עמך, למענה עשה ולא לנו "תחי נפשי ותהללך ומשפטך יעזרני כי עמך מקור חיים באורך נראה אור קולי שמעה כחסדך ידוד כמשפטי חייני, רחמי רבים ידוד כמשפטי חייני דבקה לעפר נפשי חייני כדברך" ויקים בנו מקרא שפתוב: "ואתם הדבקים בידוד אלהיכם חיים כלכם היום", לעולמי עד ולנצח נצחים, אמן ואמן: